

ශිලා ලේඛන හා වංසකතා සාහිත්‍ය තුළින් හෙළිවන රජරට
ශිෂ්ටාචාර සමයේ ලෝහ භාවිතය පිළිබඳව පුරාවිද්‍යාත්මක
අධ්‍යයනයක්

An archaeological study on the use of metals during the Rajarata
civilization as revealed through inscriptions and genealogical
literature.

උල්පතම අමතරනන හිමි

Abstract

It's going to be investigated regarding the use of metals by the past humans who lived in Sri Lanka as proved by the inscriptional factors and chronicles. It can be recognized that the human metal technological ability of humans did not come down to human society all at once. According to the inhabited revolutions and at early Sri Lanka used stone tools to complete their daily needs. Later, with the advent of metal, they got used to metal technology to make their work easier. As a result of that they moved from primitive folk society to urban village society who practiced agriculture which paved the way to use urban technology. By confirming the data obtained from archaeological studies in the last few decades. It proved that use of iron technology begins in Sri Lanka in 900 BC or earlier. Along with the use of iron, it is believed that the use of BRW pottery, the domestication of animals such as horses and cattles, and the emergency of permanent settlements also took place during 900-600 BC According to the chronicles, eighteen castes of artisans came to Sri Lanka during the plantation of Sri Maha Bodhi, and eight families of the Kammakara or Kumburu caste came to Sri Lanka for needed works. They have been assigned the task of welding the scissors and saws required to remove

the idols of the Great Bodhi. In pre- Brahmi inscriptions, the construction of caves such as "Kabara" "Kabara Gahapathi" etc, shows that the iron workers in contemporary Sri Lanka were a major part of the social corporation. This is also confirmed by post-Brahmi inscriptions. The deputy chairman of that corporation has been identified as Kammkara Naga (Kabara Anu Jete). The fact that a man of the Kamburu caste was the deputy head indicates the expansion of the iron industry and the social status of the artisans.

Keywords:- Kabara, Early Iron Age, Metal tools, Domestication

හැඳින්වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ තාක්ෂණික වශයෙන් මිනිසා වර්ධිත අවධීන් කරා පියනැගීමේ දී ශිලා භාවිතයට සමගාමී ව ලෝහ සොයාගැනීම සිදු ව ඇත. ලෝහ යුග පිළිබඳ සැලකිලිමත්වීමේ දී තඹ යුගය, ලෝකඩ යුගය, යකඩ යුගය ලෙස අනු යුග කිහිපයක් හඳුනාගෙන ඇත. මෙම යුග බෙදීම සිදුකර ඇත්තේ ලෝකයේ සංස්කෘතික, තාක්ෂණික කාලරාමු හා විවිධ භෞතික පාරිසරික ක්ෂේත්‍රයන්ගෙන් එකිනෙකට වෙනස් තත්ත්වයෙන් බැව් පෙනේ. මෙම තාක්ෂණික අනුපිළිවෙළ ද රේඛීයව එකිනෙකට යාව එන තත්ත්වයන් ලෙස පෙන්වාදිය නොහැක. එය ඉන්දීය අර්ධද්වීපයේ හා ලංකාව තුළ එක ම අයුරින් දැකිය නො හැකිය. හැත්තෑව දශකයේ දී ප්‍රකාශිත දැරණියගලයන්ගේ පර්යේෂණයන්ට අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ මෙසොලිතික යුගයෙන් පසු යකඩ යුගයට අවතීර්ණ වී ඇති බව පෙනීයයි (Deraniyagala, 1972 : 709). කෙසේ වුව ද මෙවැනි විවිධත්වයන් තුළ විවිධ පාරිසරික ක්ෂේත්‍රයන්ගේ මානව විස්තීර්ණය අනුව වඩාත් විවිධත්වයෙන් යුතු තාක්ෂණික අවස්ථාවන් අපට හමු වේ. ලෝහ භාවිතය පිළිබඳ තොරතුරු සාකච්ඡා කිරීමේ දී ශ්‍රී ලංකාව සම්බන්ධ ව එය වඩාත් දිගු ඉතිහාසයකට යොමුවන බැව් පෙනේ. ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවසට පෙර සිට ලාංකේය මිනිසා වඩාත් කර්යක්ෂම ලෙස බණිෂ සම්පත් හා ලෝහ භාවිතය ගැන දැන සිටියා විය හැකි ය. හෙමටයිට්, මයිකා, යකඩ වැනි ලෝහ මේ අතර ප්‍රධාන ය. විශේෂයෙන් ඔවුන්ගේ මූලික ජීවනෝපාය වන දඩයම සඳහාත් සුසාන හා සැරසිලි කටයුතු සඳහාත්

බනිජ භාවිත කරන්නට ඇතැ'යි විශ්වාස කරයි (Deraniyagala 1992: 685-703). එමෙන් ම දිවයිනේ සෑම කලාපයක ම විසිරී ඇති විශාල යබොර අවශේෂ ව්‍යාප්තීන්ගෙන් පෙනීයන්නේ අනාදිමත් කාලයක සිට ලාංකීය මානවයා ප්‍රාථමික යකඩ ආයුධ පිළිබඳව දැනුවත්ව සිටි බවයි

ශ්‍රී ලාංකීය මානවයාගේ ලෝභ පරිහරණය කිරීම පිළිබඳ මූලික සාධක හමුවන්නේ, මධ්‍ය ශිලා යුගයේ දී ය. ශ්‍රී ලංකාවේ යකඩ නිෂ්පාදන කටයුතු ආරම්භ වීමට පෙර ඉන්දියානු අර්ධද්වීපයේ යකඩ නිෂ්පාදනය සිදුකළ බවට විසිවන සියවස සිදුකළ පර්යේෂණ නිගමනය කර ඇත. (Deraniyagala 1972: 152). ඉන්දියානු අර්ධද්වීපයේ යකඩ කර්මාන්තයට සමකාලීනව ශ්‍රී ලංකාවේ ක්‍රි. පූ. 7 වන ශතවර්ෂය දක්වා දිවෙන මූල ඓතිහාසික යුගයට සමකාලීනව යකඩ භාවිතයේ පැවැති බව හඳුනාගෙන තිබුණි (Senevirathna 1984: 130). ක්‍රි. පූ. 900 සියවසේ සිට ක්‍රි. පූ. 700 දක්වා පැවති ප්‍රාථමික යුගයේ සංස්කෘතිය තුළ මධ්‍ය ශිලා යුගයට වඩා තාක්ෂණික අංශයේ පිබිදීමක් දක්නට ලැබෙන්නේ මානවයා ලෝහ සම්පත් පරිහරණයට නැඹුරුවීම නිසාවෙනි. පාෂාණමය මෙවලම් ආශ්‍රයෙන් කළ නොහැකි කාර්යයන් රාශියක් ලෝහ මෙවලම් හරහා සපුරාගත හැකිවීමෙන් උපයෝගීතාව වඩාත් ඉහළ මට්ටමක වූ බව පෙනේ. මේ අතරින් යකඩ සුවිශේෂී වන්නේ දැඩි මෙන් ම තියුණු හා අමුද්‍රව්‍යවල සුලභවීමත් නිසා ය. ලක්දිව පොම්පරිප්පුව ආශ්‍රිත ව කරන ලද කැණීම් මගින් මූල ඓතිහාසික යුගයට අයත් යකඩ මෙවලම් සොයාගෙන ඇත (Begley, 1981: 51-132). විසිවන සියවසේ මැද භාගය වන විට යම් විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේදයන් උපයෝගී කොට ගෙන සිදු කරන ලද පර්යේෂණයන් තුළින් ලෝහ නිර්මාණ රාශියක් සොයා ගැනීමට හැකියාව ලැබී තිබේ. එම ලෝහ නිර්මාණයන් සම්බන්ධයෙන් සිදු කරන ලද කාලනිර්ණයන් විශ්ලේෂණය කර බැලීමේ දී සාහිත්‍යාගත මූලාශ්‍රයවලින් සහ ශිලා ලේඛන මූලාශ්‍රයවලින් දක්වා ඇති තොරතුරු වඩාත් තහවුරු කර ගැනීමට හැකිව තිබේ. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ රජරට ශිෂ්ටාචාර සමයේ ලෝහ භාවිතය සම්බන්ධයෙන් වඩාත් විශ්වසනීය තොරතුරු බොහෝ ප්‍රමාණයක් ශිලා ලේඛන හා වංසකතා සාහිත්‍ය තුළින් අනාවරණය කර ගැනීමට හැකියාව ලැබේ.

සාහිත්‍ය විමර්ශනය

ශ්‍රී ලංකාවේ වාසය කළ මානවයා ගල් යුගය පසු කොට යකඩ යුගයට සම්ප්‍රාප්ත වීමත් සමග විවිධ ලෝහ වර්ග භාවිතයට ගත් බව සහ එහි නියුක්ත කාර්මික ශිල්පීන් පිළිබඳ විශාල තොරතුරු ප්‍රමාණයක් මහාවංසය, දීපවංසය, වංසනට්ඨපකාසිනිය, සමන්තපාසාදිකාව, සහස්සවත්ථුප්පකරණය, සද්ධර්මාලංකාරය, සද්ධර්ම රත්නාවලිය, අභිධානප්‍රදීපිකාව යන ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය ගණයට ගැනෙන කෘතිවල මෙන් ම ශිලා ලේඛන රාශියක ම සඳහන් වේ. ඊට පසුකාලීනව සෙනරත් පරණවිතාන, ආනන්ද කුමාරස්වාමි, කොඩිරිටන්, සිරාන් දැරණියගල, අර්ජුන තත්තිලගේ, ගාමිණී අධිකාරි, සෝලංගාරච්චි යන විද්වතුන් විසින් සිදු කරන ලද පර්යේෂණයන් ඇසුරෙන් ලබාගත් දත්තයන් වන ද්විතියික මූලාශ්‍රය යන ප්‍රාථමික හා ද්විතියික මූලාශ්‍රයන් උපයෝගී කොට ගෙන මෙම පර්යේෂණය සිදු කරනු ලැබේ.

පර්යේෂණ ගැටලුව

රජරට ශිෂ්ටාචාර සමයේ ලෝහ භාවිතය සමකාලීන සමාජ සංවර්ධනය සඳහා ඇති කළ බලපෑම කෙබඳු ද?

පර්යේෂණයේ අරමුණු

ශිලා ලේඛන හා සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවන රජරට ශිෂ්ටාචාර සමයේ මානව අවශ්‍යතා වෙනුවෙන් භාවිත ලෝහ නිර්මාණයන් පිළිබඳ තොරතුරු අධ්‍යයනය කිරීම හා ක්ෂේත්‍රයේ දී හමුවන පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක හා මානවවංශ විද්‍යා තොරතුරු මගින් ජනාවාසයේ නිෂ්පාදන භූමිකාවට බලපෑ සමාජ, අර්ථික, දේශපාලන ප්‍රවේශ සොයාබැලීම ප්‍රමුඛත ම අරමුණ වේ.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

පර්යේෂණයක සාර්ථක ප්‍රතිඵල ලබා ගැනීම සඳහා විධිමත් ශිල්පීය ක්‍රමවේද යොදාගත යුතු වේ. පර්යේෂණ ක්‍රමය මගින් අදාළ ගැටළු නිරාකරණය කරගත හැකි අතර, පර්යේෂණය සාක්ෂාත් කර ගැනීමට ගත යුතු පියවර හඳුනාගත හැකිය. මෙම අධ්‍යයනයේ දී ගුණාත්මක මෙන් ම ප්‍රමාණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයන් භාවිතයට

ගනු ලැබේ. ලංකාවේ කෘෂිකර්මාන්තය මත පදනම් වූ සරල ගැමි සමාජයේ සිට දියුණු නාගරික සංස්කෘතියක් කරා ගමන් කිරීමට මෙම ලෝභ තාක්ෂණය ප්‍රබලව හේතු සාධක වී ඇති බවක් පැහැදිලිවන අතර ශ්‍රී ලාංකිකයින් සතුව තිබූ මෙම ලෝභ තාක්ෂණික දැනුම ද විවිධ ස්ථානවලින් හමු වී ඇති ලෝභ නිර්මාණයන් තුළින් පිළිබිඹු වේ.

පර්යේෂණයේ වැදගත් කම

පුරාවිද්‍යාත්මක දත්ත හා සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රමය දත්ත උපයෝගී කරගනිමින් විශේෂයෙන් රජරට ශිෂ්ටාචාර සමයට අයත් ලංකාවේ ලෝභ භාවිතයේ ඇති සුවිශේෂතා හඳුනා ගැනීම හා ඒවායේ තොරතුරු යාවත්කාලීන කිරීම හා එමගින් පැරණි සමාජය විසින් වැඩි වශයෙන් නිර්මිත ලෝභ උපකරණ කවරේ ද ඒවා භාවිතයේ ස්වරූපය, කවර තාක්ෂණික ශිල්පක්‍රමයක් භාවිත කළේ ද ආදී කරුණු මෙම පර්යේෂණයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස අනාවරණය කරගත හැකිවනු ඇත. වංශකතා සාධක හා ශිලාලේඛන සාධක වාර්තා කරන ලෝභ නිමැවුම් හා තාක්ෂණය පිළිබඳ භෞතික සාක්ෂි විශාල ප්‍රමාණයක් පසුගිය සියවස තුළ කරන ලද පුරාවිද්‍යාත්මක ගවේෂණ හා කැණීම්වලින් අනාවරණය වී ඇත. ඒ අතරතුර කෘෂිකාර්මික උපකරණ, ගෘහ උපකරණ, වාස්තුවිද්‍යාත්මක ඉදිකිරීම් සඳහා භාවිත විවිධ නිමැවුම්, වෛද්‍ය උපකරණ, ආගමික කාර්යයන් සඳහා යොදාගත් උපකරණ, යුද්ධායුධ උපකරණ, හඳුනාගත නොහැකි වෙනත් උපකරණ, යකඩ නිර්මාණයන් සඳහා යොදාගත් නිර්මාණ තාක්ෂණ යන කරුණු කෙරෙහි විශේෂ අවධානයක් යොමු කිරීමට අවස්ථාව සැලසේ.

සාකච්ඡාව

ශ්‍රී ලංකාවේ වාසය කළ ආදි මානවයා දෛනික ශිලා මෙවලම් භාවිතයෙන් මිදී යකඩ තාක්ෂණය සඳහා හුරු පුරුදු වීම පදනම් කොට ගෙන දෛනික ජීවිතයේ කෘෂිකාර්මික කටයුතු සඳහා විවිධ වර්ගයේ ලෝහ මෙවලම් භාවිත කරන්නට ඇත. එමෙන් ම වාසස්ථාන නිර්මාණයේ දී ලී දැඩු එකට එක් කිරීමට විවිධ වර්ගයේ ලෝහ යොදා ගෙන ඇති බව දැකගත හැකිය. මෙරට ලෝහ භාවිතය

සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු අධ්‍යයනය කිරීමේ දී එය කවදා කෙසේ ආරම්භ වුවක් ද යන වග නිශ්චිතව ම සඳහන් කළ නොහැකිය. මෙම තාක්ෂණික ක්‍රමවේදය ශ්‍රී ලංකාවෙන් සොයා ගන්නා ලද්දක් ද නොඑසේ නම් වෙනත් රටක ආභාසයෙන් මෙහි පැමිණියක් ද යන්න නිශ්චිතව ම හඳුනාගෙන නොමැත. නමුත් ශ්‍රී ලාංකිකයින්ගේ ලෝභ භාවිත සම්බන්ධයෙන් අපට හමුවන පැරණි ම සාධකය වන්නේ මීට අවුරුදු 7000 කට පමණ පෙර මධ්‍ය ශිලා යුගයේ මානව මානවකරණය වූ බව පෙන්වාදෙන දැරණියගලයන්ගේ වාර්තාවට අනුව ක්‍රි.පූ. 900 - 500 ත් අතරතුර කාලයේ දී මුල් යකඩ යුගයේ ආරම්භය සිදු වී ඇතැ යි විශ්වාස කෙරේ. අනුරාධපුර ඇතුළු නුවර ගෙඩිගේ ආශ්‍රිතව කරන ලද කැණීම් කටයුතු මගින් මූල ඓතිහාසික යුගයේ මෙගලිතික සංස්කෘතියට අයත් කාලරක්ත වර්ණ (BRW) මැටි බඳුන් සමග නිෂ්පාදන සාධක හඳුනා ගැනීමට ලැබිණ. කාබන් දාහතර (C14) මගින් ලබා ගත් දත්ත මගින් යකඩ තාක්ෂණය මෙරට ආරම්භ වන්නේ ක්‍රි.පූ. 9 වන සියවසේ දී හෝ ඊට පෙර බැව් ද සිතිය හැකිය. අනුරාධපුර ඇතුළු නුවර කරන ලද කැණීම්වලින් ලැබෙන දත්ත අනුව මෙම මතය වඩාත් තහවුරු වේ (Deraniyagala, 1992 : 159). අනුරාධපුර ගෙඩිගේ කැණීම්වලින් ලැබෙන සාධක මගින් ක්‍රි.පූ. 700 - 500 ත් අතර වකවානුවේ දී අශ්වයින් හා යකඩ කර්මාන්තය පිළිබඳව දැන සිටි ශිෂ්ටාචාරවත් මිනිසා ඉන්දියාවෙන් පැමිණ මෙකී ප්‍රදේශවල ව්‍යාප්තව ඇත. ඔවුන් වාරි මාර්ග උපයෝගී කර ගනිමින් වී වගාව කළ අතර සංස්කෘතික වශයෙන් දකුණු ඉන්දීය මෙගලිතික සංස්කෘතියට වඩා ළං වෙන බව හඳුනාගෙන ඇත. ක්‍රමයෙන් ව්‍යාප්තවන ජනගහනයට අවශ්‍ය ධාන්‍ය අවශ්‍යතාව සපුරාලීම සඳහා උතුරු දිග තැනිතලාවේ පිහිටි පුළුල් කෘෂිකාර්මික භූමි වෙත සංක්‍රමණය වන්නට සිදු විය. අනුරාධපුර මුල් ම ස්ථරවලින් පෙනීයන්නේ අනුරාධපුර ජනාවාස ඉදිකරගත් ශිෂ්ටාචාරයේ මුල් ම පිරිස් ගොවිතැන සඳහා යකඩ භාවිත කළ බවය (Deraniyagala, 1992 : 156-158).

ශ්‍රී ලංකාවේ යකඩ තාක්ෂණය සම්බන්ධයෙන් රාජ්‍යසේවකවයන්ගේ මතය වන්නේ මෑතක් වන තුරුම අප විසින් විශ්වාස කරන ලද්දේ යකඩ ලෝහය භාවිත කිරීමට අප හුරු වූයේ දකුණු ඉන්දියාවෙන් ලබා ගත් දැනුමක ප්‍රතිඵලයක් ලෙස බවයි. ඉබ්බන්කටුව ගල්සොහොන් කනත්ත, යටිගල්පොත්ත ආදී මහා

ශිලා සම්ප්‍රදායේ සුසාන භූමි සහ ඒවාට තදනුබද්ධව තිබෙන පුරාණ ජනාවාස ඵලෙස පළමුවරට යකඩ භාවිත කළ ප්‍රජාවට අයත් ඒවා බවට දැඩි විශ්වාසයක් තිබිණි. ඒ සුසාන භූමි කැණීමෙන් යකඩ කැබලි හෝ යකඩින් නිපද වූ යම් යම් භාණ්ඩවලට අයත් සුන් බුන් සොයා ගැනීමත් ඒ සුසාන භූමි ක්‍රි.පූ. 768 තරම් ඈතට දිවයන බව දක්වා තිබේ (සෝමදේව, 2018 : 116).

ශ්‍රී ලංකාවේ ලෝහ භාවිතය සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු අධ්‍යයනය කිරීමේ දී වංසකථාවන්හි සඳහන්වන තොරතුරු ඉතා වැදගත් වේ. ඉන්දියාවෙන් පිටත් කරන ලද විජය කුමරු ඇතුළු සත් සියයක් පිරිස ලංකාද්වීපයට පැමිණි පසු එම අවස්ථාවේ කපු කට්මින් සිටි කුවේණිය විසින් අතුරුදන් කරන ලදී. මේ බව දැනගත් විජය කුමරු භයෙන් තැති ගෙන පංචායුධයෙන් සන්තද්ධව කුවේණි වෙත ගොස් ඇයගේ ගෙලෙහි වූ යකඩ වළල්ලෙන් ඇඳ වමතින් කෙස් වැටිය අල්වා දකුණතින් කඩුව ගෙන තම පිරිස ලබා දෙන ලෙස කීවේ ය (මහාවංසය, 2012 : 07-19-23). වංසකථාවේ සඳහන් වන මෙම තොරතුරුවලට අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ මේ වන විට මිනිසා විසින් තම අවශ්‍යතා වෙනුවෙන් විවිධ වර්ගයේ ලෝහ භාවිතයට ගත් බව දක්නට ලැබේ. මේ සම්බන්ධයෙන් සිංහල බෝධි වංශයේ ලංකාවතරණ කතා පුවතෙහි කුවේණිය විසින් විජය කුමරුන් සමග පැමිණි පිරිස සඟවා සිටි අවස්ථාවේ දී ඔවුන්ව ලබා ගැනීමට කුමරු ඇයගේ කෙස්වැටියෙන් අල්වාගෙන තම අතෙහි තිබූ මුවහත් කඩුපත ඔසවා හිස සිඳීමට ගිය බව සඳහන් වේ (සිංහල බෝධිවංශය, 2018 : 190). වංසකථා මූලාශ්‍රයවලට අනුව පෙනීයන්නේ විජයකුමරු ලංකාවට පැමිණ ඇත්තේ ද දුනු හී රැගෙනය.

උන්මාද චිත්‍රා කුමාරියගේ මාමාගේ පුත් වූ දීඝගාමිණි රජ ගෙදර සේවයට පැමිණි පසු උන්මාද චිත්‍රා කෙරෙහි බැඳුණු සිතින් ඇය වෙත ගමන් කිරීමට දීඝගාමිණි කුමරු ලෝහ ගෙන්වා ගෙන කර්කටක යන්ත්‍රයක් (ඉහළට ගමන් කළ හැකි යන්ත්‍රයක්) සාදා රාත්‍රී කාලයේ එක් ටැම් ගෙය තුළට පිටිසුණු බව සඳහන් වේ (මහාවංසය, 2012 : 09-20-21). ජුනින්දර නම් යක්ෂයාගේ භාර්යාව වූ වළවාමුඛි නැමැති යකින්න වෙළඹක් ලෙසින් වෙස්වලාගෙන සිටි අවස්ථාවේ පණ්ඩුකාභය කුමරු එය දැනගෙන ඇයව විනාශ කිරීමට උත්සාහ කළ අවස්ථාවේ අතට ගත් තල් පත කඩුවක් බවට පත් වූ බවත් එම

කඩුවෙන් ඇය මරණයට පත් කරනු ලැබූ බවත් සඳහන් වේ (මහාවංසය, 2012 : 10, 70). දේවානම්පියතිස්ස රජු අශෝක අධිරාජ්‍යයාට කඩුවක් පිරිනැමීම, මුව දඩයමේ යාමේ දී දුනු හි තල රැගෙන යාම ගැන ද මහාවංසය සඳහන් කරයි. විජය කුවේණිව අතහැර පඩි කුමාරිකාවක් විවාහ කරගත් බවත්, මොවුන් සමග ආ පිරිස් අතර ආචරියෝ (යකඩ වැඩ කරුවෝ) පැමිණි බවත් කියවේ එමෙන් ම ප්‍රාග් බෞද්ධ යුගයේ දී ලංකාවේ ආදිවාසී ජනයා සිය ජීවන වෘත්තියට අනුව දෙවියන් ඇදහූ බවට තොරතුරු හමු වේ. විශේෂයෙන් කම්මාරදේව දෙවියාට පුද පූජා පවත්වා ඇති බව දක්නට ලැබේ (මහාවංසය, 2012 : 10-89).

දේවානම්පියතිස්ස රජුගේ බෑණා වූ අරිට්ඨ කුමරු ඇතුළු පිරිස ධර්මාශෝක රජු වෙත ගමන් කළ පසු දේවානම්පියතිස්ස රජුගේ රාජ්‍ය අභිෂේකය වෙනුවෙන් නළල් පට, කඩුව, ඡත්‍රය, මිරිවැඩි සඟල, ඔටුන්න, කන් පළඳනා ආදී රාජාභිෂේකයට අවශ්‍ය භාණ්ඩ ලබා දුන් බව දක්වා තිබේ (මහාවංසය, 2012 : 11-27-33). දේවානම් පියතිස්ස රජුට අශෝක රජු විසින් දෙවන අභිෂේකයට අවශ්‍ය ආහරණ සහිත කකුඩ භාණ්ඩ එවන ලදී. ඒ අතර විවිධ වර්ගයේ ලෝහ භාණ්ඩ තිබූ බව දීපවංස කතුවරයා ද සඳහන් කොට තිබේ. ස්වර්ණමය නළල් පට, මගුල් කඩුව, රන් මිරිවැඩි සඟල, රන් කෙන්ඩිය, රන්තලිය, මහත් අගනා ස්වර්ණමය හැන්ද ඒ අතර විය (දීපවංසය, 1927 : 12, 01-03).

ජය ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේ වැඩම කිරීම සඳහා රන් කටාරමක් සකස් කරන්නේ කෙසේදැ'යි කල්පනා කරමින් සිටි අවස්ථාවේ රජුගේ අදහස දැනගත් විශ්වකර්ම දිව්‍ය පුත්‍රයා රන් කරුවෙකුගේ වේශයක් ගෙන සිය ආනුභාවයෙන් නවරියන් වට පස් රියන් ගැඹුරු තුන් රියන් විශ්කම්භයෙන් යුත් අඟල් අටක් ඝන වූ තරුණ ඇතෙකුගේ සොඬ පමණ මුවවිටක් ඇති රන් කළසක් නිර්මාණය කළ බව සඳහන් වේ (මහාවංසය, 2012 : 18-54-47). සමන්තපාසාදිකාවේ අසෝක රජු විසින් ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේගේ ශාඛාව තැම්පත් කිරීමට සකස් කළ රන් කටාරම පිළිබඳ තොරතුරු සඳහන් වේ. රන් තලියක් සඳහා බොහෝ රන් පිටත් කරවීය. විස්කම් දෙවිපුත් තෙමේ රජුගේ සිත දැන (කඹුරු කම්මල්) ලෝකුරු වෙසක් මවා (ධර්මාශෝක රජුගේ) ඉදිරියෙහි පෙනී සිටියේය. ඔහු දැක දරුව මේ රන් ගෙන තලියක් කරවයැ'යි කීවේය. දේවියන් වහන්ස ප්‍රමාණය දනුමැනවි යැයි කීහ. දරුව ඔබ ම එය

දැනගෙන කරන්න යැයි රජ තෙමේ කීය. රන් ගෙන තම අනුභවයින් අතින් පිරිමැද (පොඩි කොට තලා) රියන් නවයක් වටැති, රියන් පහක් උසැති, රියන් තුනක් විෂ්කම්භය ඇති, අගල් අටක් ඝනකම ඇති ඇත් සොඩක් පමණ මුවවට ඇති රන් තලියක් නිර්මාණය කරවීය (සමන්තපාසාදිකාව, 2005 : 292).

ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේ වැඩම වන අවස්ථාවේ බෝධීන් වහන්සේ හා සම්බන්ධ කාර්යයන් සිදු කිරීමේ දී එම කාර්යයන් ඉටු කිරීමට කුල ප්‍රවේණි දහ අටක් පැමිණි බව සඳහන් වන අතර එම පිරිසෙහි කම්මල් කරුවන් ඇතුළු රන්, රිදී වැඩ කරණු ලබන කාර්මික ශිල්පීන් ද පැමිණි බව සඳහන් වේ (මහාවංසය, 2012 : 19-1-8). දීපවංසයෙහි ද ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේ වැඩමවන අවස්ථාවේ බෝධීන් වහන්සේගේ ආරක්ෂාවට හා ඒ සම්බන්ධ කාර්යයන් සිදු කිරීමට බෝධාහාර කුල දහ අටක් පැමිණි බවත්, ඔවුන් අතර රන්, රිදී, යකඩ යන ලෝකුරු කර්මාන්තයේ යෙදී සිටි අයවලුන් ද සිටි බව සඳහන් වේ (දීපවංසය, 1927 : 16, 35-38). ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේ සමග දහ අට ශ්‍රේණියක කුල අතර බෝධීන් වහන්සේගේ ආරක්ෂාව වෙනුවෙන් අසිග්ගාහක කුලයට අයත් පිරිස ද දුනු ශිල්පයට අයත් කුල පිරිස ද කම්මල්කරුවන් ද ලෝහකාරක කුලයන් ද සුවර්ණකාරක කුලයන් ද සිටි බව බෝධිවංසයේ සඳහන් කොට තිබේ (බෝධිවංසය, 1996 : 102).

ශ්‍රී මහා බෝධී තේවාව සහ බෝධාහාර ජනපරපුර කෘතියෙහි මෙරටට පැමිණි දහ අට කුලයේ පිරිසගේ එක් එක් කාර්යයන් සඳහන් කොට තිබේ. ඒ අනුව දුනුවා කුලයේ නායකයාට දුනු හී තල ගෙන කපුටන් ආදීන්ගෙන් ආරක්ෂා කිරීමට දුනුවා කුල තනතුරට පත් කළේය. ලෝහකාර කුලයෙහි නායකයාට බෝධී පූජාව උදෙසා රන්, රිදී, කැටපත් කරවා දීම සඳහා ලෝහකාරක තනතුර ලබා දුන්නේය. ස්වර්ණකාරක කුලයෙහි නායකයාට මහ බෝ මඟුලට රන් වැට, රිදී වැට, රන් වළන්, රිදී වළන්, සැපයීම සඳහා අට කෙළි නායක තනතුර ලබා දුණි (ඤාණනිලක හිමි, ලගමුව, 2020 : 76). මේ සම්බන්ධයෙන් පර්යේෂණයක යෙදුන වලිසිංහ හරිස්චන්ද්‍රයන් ද බෝධීන් වහන්සේ සමග මෙරටට පැමිණි අටළොස් කුලයන් සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු දක්වා තිබේ (හරිස්චන්ද්‍ර, 1918 : 60).

දුටුගැමුණු රජු විසින් ලෝවාමහා ප්‍රාසාදය සකස් කිරීමේ දී ඒ ඒ කාර්යයන් සඳහා විවිධ වර්ගයේ ලෝහ භාවිත කළ බව සඳහන් වේ. නව මහල් ප්‍රාසාදයේ කුළුගෙවල් සියල්ල රිදීයෙන් ද ප්‍රසාදය මධ්‍යයේ රුවන් මණ්ඩපයක් ද රුවන් මය කුළුණු ද ඒ දෙපස රනින් කළ හිරු රුවක් ද රිදීයෙන් කළ සදුරුවක් ද සවි කරන ලදී. රිදී දණ්ඩක් ද රිදී සණ්ඨා පෙළක් ද එල්ලන ලදී. කැඳ ආදිය දැමීම සඳහා රනින් කරන ලද භාජනයක් ද මෙම ප්‍රාසාදයේ වහලය සඳහා තඹ හා ලෝහ උළු යොදා ගත් හෙයින් ලෝහ ප්‍රාසාදය යනුවෙන් නම් කොට තිබේ (මහාවංසය, 2012 : 27-37-70).

දුටුගැමුණු රජු මහා සෑය සකස් කිරීමට අදිටන් කළ පසු විවිධ වර්ගයේ ලෝහ පහළ වූ බව සඳහන් වේ. අනුරාධ නුවරින් ඊසාන දිගින් යොදුන් තුනක් දුරින් ආචාරවිට්ටි ගමෙහි සොළොස් රියනක රන් බිජු හටගත්තේ ය. තැන තැන හට ගත් රන් බිජු වියතක හා අගලක ප්‍රමාණයෙන් යුක්ත වූ බව සඳහන් වේ (මහාවංසය, 2012 : 28-27-33). එමෙන් ම නගරයෙන් නැගෙනහිර දිසාවේ සත් යොදුනක් දුර තම්බපිට්ටි ජනපදයෙහි ගිනි පුළුඟු හා සමාන තඹ ලෝහ බිජු හටගත් බව ද අනුරාධපුරයෙන් දකුණු දෙස අටයෝදුන් දුර අම්බට්ටියකෝල ජනපදයෙහි එක් ලෙනක රිදී උපන් බවට ද සඳහන් වේ (මහාවංසය, 2012 : 28-37-51).

එම කථා ප්‍රවාක්තිය ම ටුපවංස කතුවරයා සඳහන් කොට තිබෙනුයේ අනුරාධපුර ගම් දොළසකින් ඇත ඊසාන කොණෙහි අවුරුවිටි නම් ගම රන් හටගත් බවත් එම රන් වියතක් සහ සතරගුලක් පමණ උස් වූ බවත් ය. එමෙන් ම නුවරට නැගෙනහිර දිශාවෙහි අට්ටිසි ගව්වකින් ඇත ගඟින් එතෙර තඹවිටි නම් ගම තඹ උපන් බවත් එයින් තඹ පාත්‍රයක් ගෙන රජුට දුන් බවත් සඳහන් වේ. එමෙන් ම අනුරාධපුර දකුණු දිග දෙතිස් ගව්වකින් මත්තෙහි එක් ලෙනක රිදී උපන් බව ද දක්වා තිබේ (ටුපවංසය, 1955 : 159-160).

අනුරාධපුරයෙන් ඊසාන දෙස තුන් යොදුනකින් මත්තෙහි ආචාරවිටි නම් ගම සෙළොස් කිරියක් පමණ වූ භූමි ප්‍රදේශයෙහි ප්‍රමාණයෙන් නානා ප්‍රකාර වූ රන් පැළ නැංගේ ය. ස්වර්ණයෙන් පිරුණා වූ ඒ භූමිය ඒ ගම්වැස්සෝ දැක තලියක් පිරු රන්

ගෙනගොස් රජතුමාට සැල කළහ. පුරයෙන් නැගෙනහිර දිශාවෙන් සත් යොදුනකින් මත්තෙහි තඹවිටි නම් ගම තඹලෝ උපන්න. එගම් වැස්සෝ තලියක් පිරු තඹ ලොහො ගෙන රජතුමා කරා එළැඹ ඒ කාරණය ද සැල කළහ (මහාවංසය, 2012 : 28-37-51).

දුටුගැමුණු රජු අනුරාධපුරයේ මහාථූපය ඉදිකිරීම සඳහා අවශ්‍ය භාණ්ඩ එක්රැස් කරමින් සිටි අවස්ථාවේ දී එකළ රුහුණට අයත්ව තුඩු තඹවිටි නම් ගමකින් තඹලෝහ ලැබුණු බවත්, මහවැලි ගඟින් දකුණේ පිහිටා තුඩු තඹවිටි නම් ගමකින් තඹ ලෝහ ලැබුණු බවත්, වංසකථාවේ කියවේ (මහාවංසය, 2012 : 28-37-51). කාවන්තිස්ස රජු සේරුවිල මංගල චේතියේ ඉදිකිරීම් කටයුතු ආරම්භ කළ අවස්ථාවේ දී මදන පටුනු මෝදරින් රිදී නැව් සතරක් ද ස්වර්ණ භූමියෙන් අතිභාරයේ රත්රන් පැට වූ නැව් සතරක් ද හේම නම් මෝදරින් රුහුණු රටට පැමිණි බව සඳහන් වේ. එයින් හෙළිවන්නේ රජු තම රටින් ලැබුණු රන් රිදීවලට අමතරව පිටරටවලින් ද ඒවා ගෙන්වා ගනු ලැබ ඇති බවයි (රණවැල්ල, 2003 : 16).

දුටුගැමුණු රජු විසින් මහ සෑය නිර්මාණයේ දී පාදම සකස් කිරීමට එහි ශක්තිමත් බව ආරක්ෂා කිරීම සඳහා විවිධ වර්ගයේ ලෝහ තහඩු යොදාගත් බව දක්නට ලැබේ. මූලින් ම ගඩොල් මත හුණු බදාම අතුරා ඒ මත කුරුවින්ද පාෂාණය ද ඇතිර විය. ඒ මත යකඩින් කරන ලද දැල ද ඒ මත අතුරන ලද නවනීත මැටි මත රසදිය හා දිවුල් ලාටු එමෙන් ම ඒ මත තල තෙල් හා මිශ්‍ර කළ හිරියල් ගල්වා සතගුල් සන පිරිසිඳු රිදී තහඩු මත අතුරන ලදී (මහාවංසය, 2012 : 29-01-20). මහා ථූප වර්ණනාව වෙනුවෙන් ම සකස් කරන ලද ථූපවංසයෙහි මහා ථූපයේ පාදම සැකසීමේ දී යොදාගත් ලෝහ වර්ග සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු දක්වා තිබේ. ඒ බොරළු මත්තෙහි කුරුදු පහණ අතුරුවා කුරුදු පහණ මත්තේ යදැල කැට අතුරුවා ඒ යදැල් කැට මත්තේ සාමණේරයන් වහන්සේලා හිමාලයෙන් ගෙනා සුවද කළේ අතුරුවා ඊට පිට කිරිවාණා ගල් අතුට කිරිවාණා ගල් මත්තේ දැවාණ ගල් අතුට ඒ දැවාණ ගල් මත්තේ ගල් බිම කරවිය. හැමතැනම මැටියට නවනීත මැටි ගත්හ. ඒ ගල් අතුළ මත්තෙහි රසදියෙන් අනන ලද ගිවුළු ලාටුයෙන් හනන ලද මැටි පෙළ මත්තෙහි අටගුල් බොල් තඹපටක් අතුට ඒ තඹපට මත්තෙහි තලතෙලින් අනන ලද සිරියෙල්

අතුට ඒ මත්තෙහි සතුරගුල් බොල් රිදී පටක් අතුරන ලදී (ථූපවංසය, 1955 : 162-163).

මහා ථූපයේ පාදම සකස් කිරීම සම්බන්ධයෙන් දීපවංස කතුවරයා ද තොරතුරු ඉදිරිපත් කොට තිබේ. රත්නමාලී මහා චෛත්‍යය කාරාපනය ආරම්භයෙහි පළමු කොට ම මහසෑය පිහිටන භූමිය ස්ථීර වීම පිණිස අතුරන ලද මහා ශෛල භූමි මතුවෙහි සුධාපරි කර්ම හෙවත් වෙඩරු මැටි ආලේපනය භූමියෙහි දළ (ගල්) බොරළුවෙන් හා නැවතත් වෙඩරු මැටියෙන් ද නැවත ඊපිට යහපත් ගඩොලින් ද අති පරි ශුද්ධ භූමි තොමෝ වූවාය. නැවත ඊමතු පිට යදැලක් ද ඉක්බිතිව මරුම්බක හෙවත් කුරුවින්ද නම් පාෂාණ වර්ගය ද ඇතිරි විය (දීපවංසය, 1927 : 19, 02).

දුටුගැමුණු රජතුමා විසින් රුවන්වැලි සෑය ඉදිකිරීම පිළිබඳ දීර්ඝ විස්තරයක් මහාවංසයේ මෙන් ම ථූපවංසයේ ද සඳහන් වේ. චෛත්‍ය සෑදීමට අවශ්‍ය ද්‍රව්‍ය රැස්කර ගත් පසු අත්තිවාරම කපනු ලැබීය. එය රියන් 100 (අඩි 150) යටට කපා ගල් දමා අලි ඇතුන් ලවා පාගවා පිත්තල සහ රිදී තහඩුවලින් අතුරුණු ලැබිණ. ඒ මත චෛත්‍ය ගොඩනැංවිණි. චෛත්‍ය ඉදිකිරීමේ කටයුතු ආරම්භ කිරීමේ උත්සවයට ශ්‍රී ලංකාවේ පමණක් නොව භාරතයෙහි ද හික්ෂුන් වහන්සේලා වැඩිම කළහ (කරුණානන්ද, 2007 : 45).

ශ්‍රී ලංකාවේ නිර්මිත යකඩ මෙවලම් පිළිබඳ තොරතුරු අධ්‍යයනය කිරීමේ දී භෞතික සාධක ගණයෙහි ගැනෙන ශිලා ලේඛන සහ ද්‍රව්‍යාත්මක සාධක වඩාත් විශ්වසනීය තොරතුරු රාශියක් සපයනු ලබයි. මහාවංසය, දීපවංසය, වංසත්ප්පකාසිනි වැනි ඓතිහාසික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවල ද මේ හා සම්බන්ධ තොරතුරු අනාවරණය වේ. නමුත් ඒවා අදාළ යුගය ම නියෝජනය නොකරයි. නමුත් ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමුවන සෑම ශිලා ලේඛනයක් ම පාහේ තත්කාලීන යුගයට අදාළ තොරතුරු නියෝජනය කරනු ලබයි. ඒ අනුව මෙම පර්යේෂණ කාර්යය සාර්ථකව සිදු කිරීමට ශිලා ලේඛන සාධක බෙහෙවින් උපකාරී වේ. මෙම ශිලා ලේඛන ක්‍රි.පූ. 1-3 සිට ක්‍රි.ව. 10-12 සියවස දක්වා කාල පරිච්ඡේදය තුළ සෑම සියවසක් ම නියෝජනය කරනු ලබන බව දැකගත හැකි වේ.

අනුරාධපුර වෙස්සගිරි ශිලා ලේඛනයේ රන්කරුවෙකු විසින් ලෙනක් පූජා කිරීම පිළිබඳ තොරතුරු හමු වේ. (Paranavithana, 1970 ට 6). වෙස්සගිරි ශිලා ලිපියේ උපාසක ආයුධ නිෂ්පාදක තිස්සගේ ලෙන යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 6). බ්‍රාහ්මණයාගම ශිලා ලේඛනයේ කම්මල්කරු චූස්සගේ සහ මලගේ යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 7). මුතුගල්ල ශිලා ලේඛනයේ "ගපති කබර" යනුවෙන් කම්මල්කරුවෙක් පිළිබඳව ද (Paranavithana, 1970 : 24). කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ යටහ ලෙන ලෙන් ලිපියට අනුව උපලිගම හා කබරගම යන ගම්වලින් කොටසක් මහාසූදස්සන නම් ලෙන සඳහා පුදා ඇති බව ද (Paranavithana, 1970 : 5). පෙරියපුලියන්කුලම තඹකරු තිස්සගේ පුත් වන රෝහිණිගුත්තගේ ලෙන යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 28). පෙරියපුලියන්කුලම ශිලා ලේඛනයේ ගෘහපති ලෝකුරුකරු සුමන කෙනෙකු පිළිබඳව ද (Paranavithana, 1970 : 29). රොට්ටකුලම ශිලා ලේඛනයේ දුනුවායා වලුගේ ලෙන යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 38). මණ්ඩගල ශිලා ලේඛනයේ අනුරාධ තෙරුන්ගේ ද රන්කරු සුමනගේ ද මනාපදස්සන නම් ලෙන යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 45). මඩුගස්මුල්ල ශිලා ලේඛනයේ ලෝකුරු තිස්සගේ සහ වංසගේ ලෙන යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 50). මාම්පිටි විහාර ශිලාලේඛනයේ ලබා දුන් රන් කහවණු පිළිබඳ සටහනක් හමු වේ. වාරි කාර්මික උත්තරගේ කහවණු දෙකක් යනුවෙන් තවත් ලේඛනයක් ද (Paranavithana, 1970 : 60). දක්වා තිබේ.

දඹුල්ල ශිලා ලේඛනයේ සුමන දුනුවායාගේ සහෝදරයා වූ වාරි මාර්ග විශේෂඥ තිස්සගේ ලෙන යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 65). පෙරියකඩුව විහාරශිලා ලේඛනයේ කාසි නිෂ්පාදකයෙකු පිළිබඳ තොරතුරු ද සඳහන් වේ. ගෘහපති කාසි නිෂ්පාදනය භාර අධ්‍යක්ෂක කෙනෙක් පිළිබඳව ද (Paranavithana, 1970 : 73). ගල්ලැව විහාර ශිලා ලේඛනයේ ලෝකුරු දින්නගේ එක් ශිලා පාසාදය යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 82). ගණේකන්දේ විහාර ශිලා ලේඛනයේ ඔත්තුකරු තිස්ස සහ ලෝකුරුකරු නාග උප ප්‍රධානියා පිළිබඳව ද (Paranavithana, 1970 : 96). ගණේකන්ද විහාරයේ ම ඇති තවත් ලිපියකින් හෙළි වන්නේ වෙළඳ සමාගමක් පිළිබඳව ප්‍රචතකි. එහි තිස්ස නම් කම්මල්කරුවෙකු විසින් ලෙනක් පූජා කොට

තිබේ (Paranavithana, 1970 : 8). කරගස්වැව ශිලා ලේඛනයේ මුද්‍රිත කාසි නිෂ්පාදකයෙකු පිළිබඳ තොරතුරු සඳහන් වේ. (Paranavithana, 1970 : 97). වේරග ශිලා ලේඛනයේ විහාරයේ ප්‍රයෝජනයට ලබා දුන් කහවණු සහ සාමනේර හිමිවරුන්ගේ රැවුල කැපීම සඳහා ලබා දුන් දැලිපිහි දහයක් පිළිබඳ තොරතුරු හමු වේ. (Paranavithana, 1970 : 7). යනුවෙන් දක්වා තිබේ.

අන්ගමුව ශිලා ලේඛනයේ හා කුඹුක්වැව ශිලා ලේඛනයේ කහාපණ පිළිබඳව ද (Paranavithana, 1970 : 6). පුවරසන්කුලම ශිලා ලේඛනයේ ලෝහ වැඩ කරන්නාගේ බිරිඳ වන කළගේ ටැඹ යනුවෙන් ද (Paranavithana, 1970 : 6). යකඹරන්කුලම ශිලා ලේඛනයේ රක්ඛ විහාරයේ වෛත්‍යයට පූජාවන් කිරීමේ පරමාර්ථයෙන් වෙසමණයා නම් වන ගෝපක විසින් කළ කහපණ පණහක පූජාවක් කරන ලදී. (Paranavithana, 1970 : 6). රන්නප්‍රාසාද ශිලා ලේඛනයේ රන් බඳුනක් පිළිබඳ තොරතුරු ද හමුවේ (Paranavithana, 1970 : 5). ථූපාරාම ශිලා ලේඛනයේ පැන් වැඩීමට රන් කෙත්තියක් භාවිත කළ බව ද සඳහන් වේ (Paranavithana, 1970 : 5). බක්කි ඇල ශිලා ලේඛනයේ කාසි නිෂ්පාදනය සම්බන්දයෙන් කියවේ (Paranavithana, 1970 : 1).

අභයගිරි ආරාම සංකීර්ණයෙන් හමු වූ තඹ සන්නසක් පිළිබඳ තොරතුරු හමු වේ. ආයත චතුරශ්‍රාකාර වූ මේ තඹ සන්නස වනාහි අනුරාධපුරයෙහි එකල අභයගිරිය නමින් හැඳින් වූ ජේතවන විහාරයට අයත් නටඹුන් අතර තිබී 1893 සොයා ගන්නා ලදී. මෙය බෞද්ධ වන්දනාකරුවෙකුගේ පූජාවක් ලෙස සැලකිය යුතුය. දසවන සියවස පසු භාගයෙහි දී උත්තර භාරතයේ පැවැති නාගරික අකුරුවලින් මෙය ලියා තිබේ. අකුරු අගල් කාලක් තරම් ය. සන්නස අගල් හය හමාරක් සහ අගල් පහ හමාරක් දිග ඇති ජේලි දෙකකින් සමන්විත වේ. තහඩුව පළඳු වී නැති සෑම තැනකම අකුරු ලියා තිබෙන ආකාරය පැහැදිලිය (කරුණාරත්න, 2000 : 25). මිහින්තලේ සිව්වන මිහිඳුගේ පුවරු ලිපි එකෙහි ධාතු ගෘහයෙහිත් මංගල මහා ශිලා ප්‍රතිමා ගෘහයෙහිත්, රන්කලං සියයක් තැම්පත් කළ බව ද (කරුණාරත්න, 2000 : 25). මිහින්තලේ සිව්වන මිහිඳුගේ පුවරු ලිපි දෙකෙහි හුණු ගැමට හා මල් මිලට අවුරුදු පතා රන් කලං තුනකුත් ලබා දුන් බව සඳහන් වේ (කරුණාරත්න, 2000 : 51).

හතරවන මහින්ද රජුගේ අංක එක දරණ ජේතවනාරාම පුවරු ලිපියේ දෙවන මහින්ද (ක්‍රි.ව. 838-838) රජු රන් කාසි 300,000 ක් වියදම් කර මහල් කිහිපයකින් සමන්විත අතිරමණීය ප්‍රාසාදයක් හැටියට එය නැවත සෑද විය යනුවෙන් සඳහන් කොට තිබේ (කරුණාරත්න, 2000 : 109). එහි ම දේවානම්පියතිස්ස රජු (ක්‍රි.පූ. 247-207) විසින් නිර්මාණය කරන ලද ශිලාමය බුද්ධ ප්‍රතිමාවට ධාතු සේන රාජ්‍ය සමයෙහි (ක්‍රි.ව. 517-535) වටිනා රන් පටියකුත්, උෟර්ණ රෝමයට ආභරණයකුත්, රන් විවරයකුත් පාදපාලාවකුත්, පද්මයකුත්, අනර්ඝ ප්‍රදීපයකුත් පූජා කළ බව සඳහන් වේ (කරුණාරත්න, 2000 : 109). හයවන පරාක්‍රමබාහු රජ සමයට අයත් මඩවල ශිලා ලිපියෙහි ද ලෝකුරු කර්මාන්තකාර පවුලකට කරන ලද කුඹුරු පරිත්‍යාගයක් පිළිබඳව කියැවෙන අතර මිටිය, අඬුව, කිණිහිරය ආදී උපකරණවල රූප සටහන් සංකේත යෙදී තිබීම විශේෂත්වයකි (Karunaratna, 1984: 27).

අහසගිරි විහාරයේ සංස්කෘත අභිලේඛනයක එම විහාරයේ සේවය කළ කම්කරුවන් පස් දෙනෙක් පිළිබඳ තොරතුරු සඳහන් වේ. එම ලේඛනයේ යකඩ වැඩ කරන කම්මල්කරුවෙකු ද සිටි බව සඳහන් වේ. මේ පදය ඇතැම් විට පඤ්චකම්මාලාර් සහ අඤ්ජුවාත්තියාර් යන දෙමළ පදවලට සමාන විය හැකිය. එනමුදු මේ වර්ගවල සංයුතිය ගැන නිශ්චිත නිගමනයකට එළඹීමට පුළුවන් කමක් නැත. වර්ග පහ වශයෙන් එක් දෙමළ ලේඛනයක රන්කරුවන්, තඹකරුවන්, ගල්වඩුවන්, හා යකඩ කම්මල්කරුවන් සඳහන් කොට ඇත (ගුණවර්ධන, 1993 : 44).

ආරාම සන්තකව පැවැති එදිනෙදා භාවිතයට ගනු ලබන උපකරණ කිහිපයක් පිළිබඳව තොරතුරු දක්වා තිබේ. විහාරවල සේවකයන්ගේ හා වගාකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් රැකදීමට රජවරුන්ට චූළමනා වූ නමුදු දැඩි පාලනයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකියාවක් විහාරවලට තිබිණ මක්නිසා ද යත් නිතර ප්‍රකාශ කරන ලද ඉඩම් අහිමි කිරීමේ තර්ජනය හැරුණු විට ගොවිතැන් කළ වූත් බිම් වගා කිරීම සඳහා ද කර්මාන්ත ශිල්පීන් සිය කර්මාන්තවල යෙම සඳහා ද භාවිත කළ ආයුධ උපකරණ ආදිය විහාරයට අයත් වීම නිසාය. වඩුවන්, සම් කර්මාන්තකරුවන්, බෙලෙක් වැඩ කරුවන්, යකඩ කම්මල්කරුවන් හා මැණික් කරුවන් ආදී කර්මාන්ත ශිල්පීන්ගේ ලෝභ ආයුධ හා

උපකරණ සියල්ල ද උදෙසා හා පොරෝ වැනි කෘෂිකාර්මික ආයුධ හා උපකරණ ද විහාරයට අයත් නොබෙදිය හැකි පොදු දේපළ (ගරු භණ්ඩ) වශයෙන් විහාරස්ථ විනය පිළිබඳ විවරණයක වර්ග කරනු ලැබ ඇත. තරමින් කුඩා වූ කපන ආයුධ කිහිපයක් පමණක් එම උපකරණවලට හිමිකම් කීමට තනි තනි හික්කුන්ට පුළුවන් විය. මේ විවරණය ලියා ඇත්තේ පාලි භාෂාවෙනි. එහෙත් තමන් එය පදනම් කළේ මුල් සිංහල කෘතීන් මත බව ද එහි කර්තෘ කියා ඇත. සාම්ප්‍රදායික මතය වූයේ එම ග්‍රන්ථය බුද්ධඝෝෂ කෘතියක් බවයි. එහෙත් බුද්ධදත්ත විසින් පෙන්වා දී ඇති පරිදි එය තහවුරු කිරීමට අභ්‍යන්තරික සාක්ෂි නොමැත. ඇතැම් විට එය පස්වැනි සියවසට නැතහොත් ඊට පසුව ඒ ආසන්න අවධියකට අයත් වන්නට ඇත. ලෝභ ආයුධ අත්පත් කර ගැනීම එතරම් පහසු නොවූ තාක්ෂණ ශිල්පීමය හා සමාජමය අවධියක දී නිෂ්පාදන විධි තමන් සතු කොට ගත් විහාරස්ථාන නිෂ්පාදනයෙහි යෙදුණු කම්කරුවන් තම ආධිපත්‍යය යටතේ තහවුරු ලෙස පවත්වා ගන්නට ඇතැයි සිතිය හැකිය. එහෙයින් විහාරස්ථ ආර්ථිකය තුළ භාණ්ඩ හා සේවා විනිමය සඳහා වූ ඇතැම් විධි විධානයන් ගිවිසුම් ස්වරූපයක් පෙන්නුම් කරන නමුත් නිසැක වශයෙන් ම ඒ සම්බන්ධතාවන් ස්වාධීන වූත් තුල්‍ය වූත් පාර්ශවයන් දෙකක් අතර වූ ගිවිසුම්වල ස්වරූපයක් නොගත්තේ ය (ගුණවර්ධන, 1993 : 127).

චේතියගිරි විහාරයේ අලුත් වැඩියා කටයුතු කිරීම සඳහා විශාල සම්පත් ප්‍රමාණයක් වැය කළ බව සඳහන් වේ. රන් කළන්ද සියයක් ද ප්‍රධාන විහාරයේ අළුත් වැඩියා කිරීම සඳහා වෙන් කොට තිබිණ. කම්මල් කරුවන් දෙදෙනෙක්ට එක් කිරිය බැගින් ගෙවීම් කළ බව ද කම්මල් කරුවන් හා මැණික් කරුවන් විහාරයට අවශ්‍ය උපකරණ නිපද වීම හා සැපයීම වෙනුවෙන් පත් කළ බව ද සඳහන් වේ (ගුණවර්ධන, 1993 : 120-121). මෙපරිද්දෙන් අනුරාධපුරයෙන් ආරම්භ වන නාගරික සංස්කෘතිය තුළ පොළොන්නරු රාජධානිය දක්වා ගමන් කිරීමේ දී දෛනික අවශ්‍යතා මෙන් ම මිනිසාගේ දිගු කාලීන අවශ්‍යතා වෙනුවෙන් ලෝභ භාවිතය බහුලව සිදු කොට ඇති බව මෙම කරුණු තුළින් අනාවරණය වේ.

සමාලෝචනය

ශ්‍රී ලංකාවේ ලෝභ තාක්ෂණයෙහි ආරම්භය හා විකාශනය පිළිබඳ තොරතුරු රාශියක් මෙමගින් සාකච්ඡාවට බඳුන් කරන ලදී. ඒ අනුව ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රයවල ලෝභ භාවිතය සම්බන්ධයෙන් දක්වා තිබෙන කරුණු මෙන් ම ශිලා ලේඛනයන්වල සඳහන් වන සහ නූතන පර්යේෂකයන් විසින් අතීත මානවයාගේ ලෝභ භාවිතය සම්බන්ධයෙන් සොයා ගන්නා ලද තොරතුරු මෙහි සාකච්ඡාවට බඳුන් කොට තිබේ. වංසකතාවල දක්වන ලද තොරතුරුවලට අනුව විජය කුමරු ලංකාවට පැමිණෙන්නටත් පෙර එකල වාසය කළ මානවයන් විසින් විවිධ වර්ගයේ මෙවලම්, ආභරණ භාවිතයට ගෙන තිබේ. ඒ බව විජය කුවේණි කතා පුවතෙන් මානාව පිළිබිඹු වේ. මිහිඳු හිමියන්ගේ ආගමනයත් සමග මෙරට වාසය කළ හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ වාසස්ථාන සඳහා කම්මල් කරුවන්, රන් කරුවන්, තඹ කරුවන් විසින් ලෙන් කරවා පූජා කළ බව ද සඳහන් වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ සිදු කරන ලද නූතන පර්යේෂණයන් තුළින් ඊට පෙර මානවයා විසින් ලෝභ තාක්ෂණය භාවිත කොට ඇති බවට තොරතුරු අනාවරණය කොට ගෙන තිබේ. ශිරාන් දැරණියගලයන් ඇතුළු නුවර සිදු කරන ලද කැණීමෙන් ලබා ගත් දත්තයන් කාබන් දාහර කාල නිර්ණයට බඳුන් කල පසු එය ක්‍රි.පූ. 900 - 500 ත් අතර කාලයට දිවෙන බව දක්වා තිබේ. මෙම සොයා ගැනීම මෙරට ඉතිහාසයේ සුවිශේෂී සන්ධිස්ථානයක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. ඉන් පසුව රාජ් සෝමදේවයන් මෙගලිතික සුසාන ආශ්‍රයෙන් සිදු කරන ලද පර්යේෂණයන් තුළින් ලබා දත්ත විශ්ලේෂණය කරමින් සඳහන් කොට ඇත්තේ මීට වසර 4400 කට ප්‍රථම මානවයා විසින් ලෝභ තාක්ෂණය භාවිත කොට ඇති බවය.

විශේෂයෙන් අනුරාධපුර හා පොළොන්නරු යුග දෙකෙහි ම අඩු වැඩි වශයෙන් දෛනික ජීවිතයේ ඒ ඒ කාර්යයන් ඉටුකර ගැනීම සඳහා ලෝභ නිර්මාණ රාශියක් බිහි වී ඇති බව දැකගත හැකිය. රටක ආර්ථික සංවර්ධනය සඳහා විශේෂ වශයෙන් නව නිෂ්පාදනයන් සිදු කළ යුතුය. ඒ අනුව රජරට ශිෂ්ටාචාර සමයේ කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා සුවිශේෂී දායකත්වයක් ලැබී ඇති බව දක්නට ලැබේ. කෘෂිකර්මාන්ත කටයුතු සිදු කිරීමේ දී භාවිත කරන ලද උපකරණ බොහොමයක් ක්ෂේත්‍රය තුළින් හමු වී තිබේ. ඒ අතර උදළු, කැති, පොරෝ, නගුල්, දැකැති අදිය ද ගේ දොර උපකරණ ලෙස මන්නා පිහි, හිරමන තල,

ගිරා කැති, පන් කැති, තඹ, පින්තල, හට්ටි මුට්ටි ආදිය ද වාස්තු විද්‍යාත්මක උපකරණ ලෙස විවිධ වර්ගයේ ඇණ, යකඩ තහඩු, යකඩ පටි, සරනේරු, දොර ලොග්, ලෝහ උළු ආදිය ද යුද්ධ උපකරණ ලෙස දුනු ඊතල, තෝමර, හෙල්ල, යකඩ බෝල, කඩු, කිණිසි, හිස ආවරණ ආදිය ද තම අවශ්‍යතා ඉටු කර ගැනීම සඳහා භාණ්ඩ සපයා ගැනීමට සහ රටෙහි පවත්නා මුදල් ඒකකයන් නිර්මාණය කිරීමේ දී ලෝහ වර්ග රාශියක් උපයෝගී කොට ගෙන ඇති බව දැකගත හැකි වේ. විශේෂයෙන් රන්, රිදී, යකඩ, තඹ ආදී ලෝහ වර්ග උපයෝගී කොට ගෙන ඇත. පූජනීය ගොඩනැගිලි සඳහා ලතා කර්ම මාලා කර්ම ආදිය යොදීම සඳහා ද විවිධ ලෝහ වර්ග උපයෝගී කොට ගෙන ඇති බව දක්නට ලැබේ. එමෙන් ම ප්‍රතිමා නිර්මාණයේ දී ද රන්, රිදී, තඹ උපයෝගී කොට ගෙන බුද්ධ ප්‍රතිමා, බෝධි සත්ව ප්‍රතිමා, හින්දු ප්‍රතිමා සහ අනෙකුත් ආගමික උපකරණ රාශියක් දැකගත හැකි වේ. සෞඛ්‍ය සේවයෙහි ශල්‍ය කාර්මාදිය සිදු කිරීම සඳහා විවිධ වර්ගයේ ශල්‍ය වෛද්‍ය උපකරණ රාශියක් හමුව තිබේ. ඒ බව මිහින්තලේ රෝහල් භූමියෙන් සහ පොළොන්නරු ආලාහන පිරිවෙන් රෝහල් භූමියෙන් හමු වූ වෛද්‍ය උපකරණ සාක්ෂි සපයනු ලබයි. එහි කතුරු වර්ග, කැපුම් තල, මැහුම් කටු, විවිධ වර්ගයේ අඩු වර්ග, ඖෂධ වර්ග කිරුම් මැනීමේ කිරීම සඳහා යොදා ගත් තාරාදිය ඒ අතර වේ. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ ලෝහ භාවිතය ඉතා ඇතට දිව යන බව මෙම තොරතුරු මගින් අනාවරණය වේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

පූජාවංසය, 2005. ඩී.ඩී.එස්. ගුණවර්ධන, කොළඹ: සමයවර්ධන මුද්‍රණාලය.
 දීපවංසය, 1927. සීලානන්ද හිමි, පානදුර: ද ස්ටාර් ප්‍රින්ටර්ස්.
 මහාවංසය, 2012. බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල: නැදිමාල.
 සිංහල බෝධිවංශය, (සංස්) 2018. තෝමන් සිරිපාල, වැල්ලම්පිටිය: චතුර මුද්‍රණාලය.

ද්විතියික මූලාශ්‍රය

කරුණාරත්න සද්ධාමංගල, 2000. ශිලා ලේඛන සංග්‍රහය, කොළඹ: රජයේ මුද්‍රණ නිකිතන සංස්ථාව.

කරුණානන්ද උක්කු බණ්ඩා, 2007. අනුරාපුර අටමස්ථානය, කොළඹ: ශ්‍රී ලංකාවේ සීමාසහිත එක්සත් ප්‍රවෘත්ති පත්‍ර සමාගම.

ගුණවර්ධන රණවීර, 1993. සිවුර සහ නඟුල, කොළඹ: වර්ණයෝජන සහ මුද්‍රණාලය.

ඤාණතිලක හිමි ඊතලවැටුණුවැවේ, ආර්ය ලගමුව, 2020. ශ්‍රී මහා බෝධි තේවාච සහ බෝධාහර ජනපරපුර, අතුරුගිරිය, අමීල ප්‍රින්ටර්ස්.

පියරතන හිමි වැගම, (සංස්) 1999. පාලි මහාබෝධිවංසය, වැල්ලම්පිටිය: චතුර මුද්‍රණාලය.

රණවැල්ල සිරිමල්, 2003. රෝහණ රාජ්‍යයේ ඉතිහාසය, නාවල, ශ්‍රී ලංකා විවෘත විශ්වවිද්‍යාලයීය මුද්‍රණාලය.

ලියනගේ සිරි, 2010. බෞද්ධ ශබ්දකෝෂය, මහරගම: තරංජී ප්‍රින්ටර්ස්.

විපස්සි හිමි රඹුක්වැල්ලේ, 2005. සමන්තපාසාදිකාව, කොළඹ: සමයවර්ධන මුද්‍රණාලය.

සෝමදේව රාජ්, 2016. ශ්‍රී ලංකාවේ ආදි ඉතිහාසය, මහරගම, ගුරුඵගෝමි ප්‍රකාශකයෝ.

සෝලංගආරච්චි රෝස්, 1997. විදුරාව, නරේසා මුද්‍රණාලය.

හරිස්චන්ද්‍ර වලිසිංහ, 1918. පුරාවිද්‍යාව, කොළඹ: ඩබ්ලිව් ඊ බැස්ටියන් සමාගම.

Daraniyagala, S. U, 1992. The Prehistory of Sri Lanka Voi 11. Sri Lanka: Printed at the deparment of printing.

Paranavitana S, 1970. Inscription of Ceylon, Colombo, Archaeological Surver Department,

Senevirathna Anuradha, 2008. Ancient Anuradhapura The Monastic City, Navinna,Tharanjee Prints.

අනුරාධපුර යුගයේ භාවිත කරන ලද ලෝහ උපකරණ

උදළු තලයකි

නටරාජ් ප්‍රතිමාව

ගිරා කැන්න

දැකැන්න

කඩුව

පොළොන්නරු යුගයේ භාවිත කරන ලද ලෝහ උපකරණ

දොර අල්ලුව

පොරව

කැන්න

දම්වැල් කොටස්

ඇණ වර්ග

උදළු තලය සහ කුඤ්ඤය